

11e JAARGANG
NUMMER 2
FEBRUARI 1975

DAAD
EN
GEDACHTE

**orgaan gewijd aan de problemen
van de zelfstandige arbeidersstrijd**

+++++
+ BIJ ELKE BIJZONDERE HANDELING GAAT +
+ HET DENKEN AAN HET DOEN VOORAF. +
+ BIJ HET HANDELEN VAN KLASSEN OF +
+ MASSA'S BLIJKT DE BETEKENIS VAN +
+ HET HANDELEN PAS ACHTERAF. HIER +
+ GAAT DE DAAD VOORAF AAN HET BE- +
+ GRIP. +
+++++

DAAD EN GEDACHTE

Orgaan gewijd aan de problemen
de zelfstandige arbeidersstrijd

GEEN VASTE ABONNEMENTSPRIJS

De uitgave zal worden bekostigd uit VRIJWILLIGE bijdragen

Red. en adm.: Corn. Outshoornstraat 1', Amsterdam - W

Postgiro 307695

E e n b r i e f u i t E n g e l a n d

H E E F T D E S T R I J D V A N D E A R B E I D E R S
E E N " S O C I A L I S T I S C H E I N H O U D " ?

Over de Britse groep " S O L I D A R I T Y " hebben wij de afgelopen jaren herhaaldelijk geschreven. Wij mogen derhalve veronderstellen, dat zij aan onze lezers niet helemaal onbekend is. In november j.l. verscheen in het orgaan van deze groep een beschouwing onder de titel "The malaise on the left", welke titel ons inziens het beste vertaald kan worden met "De onbehaaglijke toestand van de linkse groepen". In dat artikel wordt onder meer opgemerkt, dat "zelfwerkzaamheid (van de arbeiders) geen enkele betekenis heeft, indien ze los staat van een socialistische politiek". De opmerking sluit aan bij een vroegere opmerking van de schrijver in een eerder verschenen opstel van zijn hand, dat "zelfwerkzaamheid een s o c i a l i s t i s c h e i n h o u d zal moeten hebben, wil zij iets betekenen".

Beide opmerkingen komen in feite op hetzelfde neer. In zijn opstel over "de onbehaaglijke toestand der linkse groepen" zegt de auteur daarvan wat hij eerder uitdrukte met andere woorden. De opvatting die hij verkondigt en die hij - op weer een andere plaats - aldus toelicht, dat er naar zijn mening "behoefte is aan een socialistisch b e w u s t z i j n", staat lijnrecht tegenover de onze, dat niet het een of andere bewustzijn de voorwaarde is van de strijd, maar dat o m g e k e e r d de strijd tot een bepaald bewustzijn voert, zij het allerminst terstond.

Wij hebben om ónze zienswijze te verduidelijken er herhaaldelijk op gewezen, dat "het er niet op aan komt wat deze of gene arbeider zich vóórstelt, maar dat het er om gaat, wat de arbeidende klasse i s en hoe zij, als gevolg daarvan genoodzaakt is in de maatschappij op te treden". Dat er ook binnen de groep "Solidari-

ty" gedacht wordt op eendere wijze als wij denken en dat er diens-
tengevolge tegen het opstel "The malaise on the left" ten scherp-
ste stelling wordt genomen is ons inmiddels gebleken. Er zijn zo-
wel schriftelijke als mondelinge reacties op het genoemde opstel
losgekomen, de mondelinge in hoofdzaak op een landelijke groeps-
conferentie die in december j.l. in Coventry werd gehouden.

Een voortreffelijk staaltje van de uitgebrachte kritiek treft
men aan in onderstaande brief, die wij in vertaling afdrukken, om-
dat zéér nauw aan onze opvattingen verwante denkbeelden er op
kernachtige en heldere wijze in worden geformuleerd. De brief is
geschreven door een van onze Britse vrienden, die van de groep
"Solidarity" deel uitmaakt, maar wiens zienswijze volkomen afwijkt
van die van de groepsmeerderheid.

- o -

LONDEN, 19 december 1974.

Beste vrienden,

Jullie hebben mij gevraagd, welke gebeurtenissen ertoe hebben geleid,
dat er een verschil van opvatting is ontstaan tussen mij en de meerderheid
van de leden van "Solidarity". Een hele goeie vraag. Zij is voor mij aanlei-
ding geweest om me nog eens te bezinnen op de problemen waarover wij in de
loop van een lange periode zo menigmaal hebben gediscussieerd. Ik zie nu
heel duidelijk in, dat deze discussies niet uit de lucht zijn komen vallen,
maar dat zij een gevolg waren van en voortspuiten uit de maatschappelijke
werkelijkheid.

Voor een korte terugblik zou ik allereerst willen herinneren aan de
strijd die er is gevoerd bij de scheepswerven aan de Boven-Clyde, bij de fa-
briek van Plessey in Alexandria en bij Fisher-Bendix 1). Deze drie klasse-
worstelingen en ook andere bedrijfsbezettingen interesseerden ons, omdat zij
een symptoom waren van "de nieuwe beweging van de arbeiders zélf". Zij wa-
ren volkomen verschillend van elkaar en de bezetting van de horlogefabriek
van LIP in Frankrijk verschilde weer volkomen van karakter van de genoemde
bedrijfsbezettingen in Groot-Brittannië. Wij stelden er belang in, omdat wij
geïnteresseerd zijn in nieuwe vormen van arbeidersstrijd. Wij trachtten te be-
grijpen wat er precies gebeurde en ik geloof dat zowel jullie als ik van de
bewuste ontwikkelingen heel wat hebben geleerd. Wij hebben samen ook nauw-
lettend de gang van zaken gevolgd bij de Britse poststaking van 1971 en bij
de stakingen van de dokwerkers, de mijnwerkers en het spoorwegpersoneel die
daarna in Engeland zijn uitgebroken. Wij analyseerden ook vele andere stakin-
gen.

De vraag of deze klassegevechten wel een "socialistische inhoud" had-
den, hebben wij ons n i e t gesteld. Het sprak voor ons vanzelf, dat al
deze klasseworstelingen aan beperkingen onderhevig waren en over die beper-
kingen hebben wij vaak genoeg met elkaar gepraat. Maar zij waren voor ons in
genen dele iets bijzonders. Alle klassegevechten in het verleden hadden hun
beperkingen. Het ging ons niet om die beperkingen, maar om iets heel an-
ders. Wij onderzochten al die klassegevechten niet om te zien wat zij met de

1) Voor bijzonderheden verwijzen wij onze lezers naar "Daad en Gedachte"
nummer 11 van december 1971.

vroegere klassegevechten gemeen hadden, maar om ons rekenschap te geven in hoeverre zij iets n i e u w s bevatten, om vast te stellen in hoeverre de zich voortdurend wijzigende produktieverhoudingen en veranderingen in de maatschappelijke en politieke situatie invloed hadden op het karakter van de klassenstrijd zélf.

De groep "Solidarity" daarentegen ontwikkelde standpunten en zienswijzen geheel los van wat er zich in de realiteit van de klassenstrijd voltrok. Het had er veel van weg, dat zij daarmee geen rekening wilde houden en zich volkomen buiten de maatschappelijke werkelijkheid plaatste. In het orgaan van de groep werd minder over de klassenstrijd geschreven dan wel over allerlei andere zaken en die artikelen waren de weerslag van allerlei discussies, die al geruime tijd in de groep aan de gang waren.

Indien jullie er die artikelen op naslaan, dan zullen jullie het met mij eens zijn, dat sommige leden van "Solidarity" er kennelijk op uit waren om het standpunt te verbreiden, dat maatschappelijke veranderingen het gevolg zijn van de invloed van "ideeën". Er was niemand, die tevoren gezegd had, dat ideeën onbelangrijk waren. Ik geloof daarom, dat zij zich in feite keerden tegen de opvatting van Marx, die ook door mij wordt onderschreven, dat het er niet op aan komt wat we d e n k e n te doen, maar dat het aankomt op de objectieve resultaten van ons handelen. De kwesties die hiermee verband houden vormen nu de wezenlijke inhoud van onze discussies.

De zaken werden pas goed scherp gesteld en tot wezenlijke kwesties gemaakt door de staking, die werd uitgeroepen door de Arbeidersraad van Ulster 2). Hier was sprake van een belangrijke strijd, die een regering op de knieën dwong en licht wierp op de betekenis van zelfwerkzaamheid. Er werd een artikel aan gewijd in "Solidarity", dat ik een voortreffelijk artikel heb gevonden, met uitzondering dan van de laatste alinea. In die alinea heeft de schrijver ervan, die de mening van de groep tot uitdrukking bracht, zich niet beperkt tot een beschrijving van de gebeurtenissen. Hij levert er commentaar op en in dat commentaar verkondigt hij de opvatting, dat wij uitsluitend achter strijd dienen te staan, die een "socialistische inhoud" heeft.

Ik heb gevraagd wat hij daarmee bedoelde en wie er heeft uit te maken wat een "socialistische inhoud" is. Uit het antwoord dat ik kreeg is mij gebleken, wat of er nu eigenlijk achter alle discussies binnen onze groep steekt.

De groep "Solidarity" beschouwt zichzelf als een groep die een rol te spelen heeft en die háár maatstaven moet aanleggen omdat zij zou hebben uit te maken in welke richting de strijd zou m o e t e n gaan. "Solidarity" gelooft, dat zij met háár opvattingen in de strijd moet ingrijpen en kan ingrijpen om op die wijze de strijd te leiden.

Maar vragen arbeiders die strijden zichzelf af of hun strijd een "socialistische inhoud" heeft? Of strijden die arbeiders eenvoudig omdat zij tot de strijd gedwongen worden op grond van hun situatie en levensomstandigheden?

Ik vroeg aan de groep, waarom zij in bepaalde gevallen een strijd toejuichte, maar in andere gevallen een strijd afkeurde. Ik wilde weten wat er voor maatstaf werd aangelegd, of het voor hen ging om de opvatting van de strijdende arbeiders dan wel om de strijdvorm die de arbeiders toepasten.

Ik voor mijzelf ben van mening, dat de strijdmethode het punt is waar

2) Zie "Daad en Gedachte", nummer 8 van september 1974.

het voor ons om draait en dat de kwestie van een "socialistische inhoud" of niet, er niet op aan komt en zeker niet als maatstaf kan worden gehanteerd.

Mijn opvatting is, dat zelfwerkzaamheid, zelfstandig optreden bij de een of andere actie en het nieuwe element van strijd door de arbeiders zélf de dingen zijn waar het op aan komt, niet de vraag of naar iemands particuliere inzicht zo'n strijd nu "socialistisch" is of niet.

Indien een bepaalde strijd werkelijk door de arbeiders zélf wordt gevoerd, dan zie ik niet in hoe of met welk recht wie dan ook aan die arbeiders zou hebben te vertellen welke doeleinden hun strijd zou moeten hebben. Een strijd wordt in werkelijkheid altijd gevoerd om bepaalde concrete eisen ingewilligd te krijgen en het resultaat van zulk een strijd is bepalend voor de verhoudingen waaronder een volgende strijd uitbreekt.

Natuurlijk ben ook ik geïnteresseerd in de vraag, welke richting een bepaalde strijd uitgaat. Maar dat wil volstrekt niet zeggen, dat ik van mening ben, dat ik mij een soort van objectieve opvatting moet eigen maken omtrent de wijze waarop maatschappelijke verandering tot stand moet worden gebracht om vervolgens te kijken of bepaalde klasseworstelingen daaraan wel of niet beantwoorden. Het gaat niet om mijn persoonlijke opvatting omtrent arbeiders_eisen of over de wijze waarop zij een nieuwe maatschappij tot stand kunnen brengen. Het gaat er om wat zij bezig zijn te doen!

Zodra arbeiders zélf beslissingen nemen, zullen zij uiteraard ook zelf bittere ervaringen opdoen en nederlagen lijden. Waar het op aan komt is, dat niemand het recht heeft om vóór de arbeiders te beslissen en die nederlagen vóór hen af te wenden. Dat recht heeft noch "Solidarity", noch iemand anders al zou hij het ook met de beste bedoelingen opeisen. Met de beste bedoelingen is de weg naar de hel geplaveid.

Natuurlijk is dit geen volledig antwoord op jullie vraag. Ik duid hier slechts zeer in het algemeen de dingen aan, waarom het gaat. Ik hoop dat wij er binnenkort mondeling uitvoerig over van gedachten kunnen wisselen.

Jullie J.

- o -

Midden januari hebben wij onze Londense vriend in Parijs gesproken. Alle kwesties die in bovenstaande brief werden aangeroerd zijn in dat gesprek nog eens uitvoerig aan de orde gekomen. Hij verklaarde bij die gelegenheid:

"Het gaat niet om wat arbeiders denken, maar om wat arbeiders doen en wie zonder de vooringenomenheid van het een of ander groepsbelang let op wat zij doen, die zal tot de conclusie komen, dat zij meestal iets heel anders doen, dan wat zij zelf denken dat zij doen. Het socialisme is niet de bron van de klassenstrijd, maar de klassenstrijd is de bron van het socialisme. Wie gelooft, dat het in de klassenstrijd om "opvattingen" of om "ideeën" gaat, die heeft niet begrepen, dat de klassenstrijd gevoerd wordt doordat arbeiders en ondernemers tegengestelde b e l a n g e n hebben. De klassenstrijd is geen ideeënstrijd maar een belangenstrijd."

"Iedere groep, die meent een bepaalde strijd te moeten afwijzen omdat deze geen 'socialistische inhoud' zou hebben, is er in wezen op uit, aan de arbeiders te vertellen, wat of zij moeten doen of laten. Een dergelijke groep wil niet van de arbeiders leren, nee, zij wil aan de arbeiders leren hoe zij, volgens haar hun strijd moeten voeren. Daarom is een dergelijke groep in de klassenstrijd zoals die zich in werkelijkheid ontwikkelt niet geïnteresseerd en daarom zijn de arbeiders van hun kant niet in zo'n groep geïnte-

resseerd. De groep klaagt dan over 'de onverschilligheid' van de arbeiders ofschoon er in werkelijkheid niets te klagen valt. De groep klaagt alleen maar, dat de arbeiders niet in datgene belang stellen, waarin zij volgens de groep belang zouden moeten stellen, zonder te beseffen hoe belachelijk zij zich in feite maakt. Dat soort groepen - alle groepen trouwens - zijn gedoemd te verdwijnen en wel des te sneller naarmate hun opvattingen en praktijken méér in strijd zijn met wat er werkelijk in de maatschappij gebeurt."

"Niet het zogenaamde 'socialistische denken' van arbeiders is een gevaar voor de bestaande samenleving, maar het zelfstandig optreden van de arbeiders. Een groep, die de arbeiders wil vertellen wat zij moeten doen kan zich wel verbeelden, dat zij zich tegen de burgerlijke maatschappij keert, in wezen handelt zij precies eender als de burgerlijke maatschappij, ook al praat zij dan nog zo veel over 'socialisme'. Een strijd ontleent zijn betekenis niet aan de gestelde doeleinden, maar aan de methode!"

"Wat is de wezenlijke oorzaak van de moeilijkheden die een groep zoals 'Solidarity' in Engeland thans doormaakt? De werkelijke oorzaak moet gezocht worden in de ontwikkeling van de klassenstrijd. Zodra die vormen aanneemt, die niet meer beantwoorden aan de traditionele 'socialistische' opvattingen die zo'n groep er op na houdt, lijdt zo'n groep schipbreuk op de werkelijkheid, die zij niet meer blijkt te willen analyseren, omdat daarmee het bestaan van de groep zélf in gevaar komt. Zo'n groep had zichzelf een bepaalde 'functie' in de klassenstrijd toegedacht en die 'functie' blijkt er niet te zijn. Er is geen behoefte aan, er is geen plaats voor. Daarop loopt men dan stuk. En een van de symptomen van dat stuklopen is bijvoorbeeld, dat de leden van de groep zich gaan afvragen of er nog wel zoiets als de klassenstrijd is. Dat komt natuurlijk, doordat zij zich de wérkelijke klassenstrijd, die volledig verschilt van datgene wat zij er altijd onder hebben verstaan, noch kunnen zien, noch kunnen voorstellen. Als zo'n groep niet de rol in de klassenstrijd blijkt te kunnen spelen, die zij zich heeft toegedacht, dan concludeert zij niet dat de werkelijkheid haar opvatting ondersteboven heeft gegoooid, nee, dan concludeert zij, dat met het wegvallen van die rol, meteen ook de hele klassenstrijd wegvalt. Dát nu is het punt."

Aan deze woorden hebben wij niets toe te voegen. Ze zijn ons uit het hart gegrepen.

=====

"LEVE HET KAPITALISME"

In het vorige nummer van "Daad en Gedachte" heeft de lezer een beschouwing aangetroffen, waarvan de strekking deze is, dat de schijnbaar "hardere" opstelling van Arie Groenevelt en zijn Industriebond in wezen helemaal geen hardere opstelling is en dat de anti-kapitalistische tendens, die uit een brochure als "Fijn is anders" tevoorschijn zou komen, uitsluitend bedoeld is voor de achterban. In feite, aldus de

conclusie van onze analyse, is van de samenwerking tussen vakbeweging en ondernemerdom slechts de uiterlijke vorm veranderd.

Die conclusie wordt bevestigd door een uitspraak van NVV-voorzitter W. Kok in het weekblad "Beleggers Belangen", een weekblad, dat kennelijk niet voor arbeiders is bestemd en waarin vakbewegingsleiders zich derhalve kunnen uiten, zonder dat zij rekening met hun achterban behoeven te houden.

Win Kok zette daar uiteen, dat

het "een misvatting" zou zijn als men meende, dat de vakbeweging er op uitzou zijn het recht van de individuele aandeelhouder aan te tasten. Hij schreef ook, dat het een misvatting was, dat de vakbeweging de ondernemingsgewijze produktie omver zou willen gooien.

Drs. J. Beishuizen, die deze opmerkingen van Kok in "Het Parool" citeerde, merkte terecht op, dat zij de ondernemers als muziek in de oren moeten hebben geklonken. Drs. beishuizen meende ook, dat Arie

Groenevelt "met zijn voortdurende tirades tegen de kapitalistische maatschappij ervan zal hebben opgekoken". Dat nu echter is een misvatting van drs. Beishuizen, die maar niet begrijpen wil, dat de tirades van Groenevelt, tirades voor de achterban zijn. Als Wim Kok tegen de ondernemers "Leve het kapitalisme!" roept, dan kijkt Groenevelt daar heus niet van op. Immers hij denkt er net zo over. Alleen hij zegt het niet tegen de leden van de Industriebond NVV.

=====

VOOR DE DERDE MAAL: DE STRIJD
VAN HET FRANSE PTT-PERSONEEL

Op maandag 2 december 1974 ging het Franse PTT-personeel weer aan het werk, na een staking die 47 dagen had geduurd en die voor de bestellers en sorteerdere praktisch geen enkel succes had opgeleverd. De vakbonden, die zich met tegenzin aan het hoofd van de actie hadden geplaatst, haalden al even verlicht adem als de Franse regering en het Franse bedrijfsleven, dat zich sedert het begin van de strijd op 17 oktober geconfronteerd zagen met een voortdurend toenemende chaos. Weliswaar had de staatssecretaris voor de posteries aan het publiek laten weten, dat de achterstand in de postbezorging dusdanig was, dat het wel tot nieuwjaar zou duren eer het staatsbedrijf weer normaal zou functioneren, maar niettemin rekende iedereen, van hoog tot laag, er rotsvast op, dat de moeilijkheden stukje bij beetje iedere dag een weinig zouden afnemen.

Al vrij spoedig bleek, dat de autoriteiten buiten de waard, dat wil in dit geval zeggen: buiten het PTT-personeel gerekend hadden. Het werk was hervat op een moment, dat alle illusies in rook waren opgegaan. De bestellers en sorteerdere, die op de bonden hadden vertrouwd en die in de door niets gerechtvaardigde, maar wél systematisch aangekweekte hoop leefden, dat hun worsteling het signaal zou vormen voor een grootscheeps proletarisch verzet, hadden de bittere pil moeten slikken, dat hun hoop en hun verwachtingen op los zand waren gebouwd. Dat had ze teruggedreven naar de postkantoren en sorteercentra. Maar in de steek gelaten door "hun" organisaties, reageerden ze daar nu op hun e i g e n wijze op de ervaringen die ze hadden opgedaan. Die e i g e n manier van reageren bestond uit lijdelijk verzet via stiptheidsacties of langzaam-aan-actie. Weldra was het de beurt aan staatssecretaris Pierre Lelong om zich in zijn verwachtingen bedrogen te voelen.

Op 18 december sprak de Franse journalist Alain Faujas in het dagblad "Le Monde" van de "gewurgde posteries". Hij constateerde, dat een brief die

op 5 december gepost was en bestemd was voor een plaats op slechts enkele tientallen kilometers afstand op de 18e van die maand zijn bestemming nog steeds niet had bereikt en dat het hier om één willekeurige brief ging uit vele miljoenen die zich nog altijd "ergens" in de sorteercentra bevonden. Faujas sprak ook onomwonden uit, dat de werkhervatting met grote tegenzin was geschied, dat er gesaboteerd werd en dat de arbeid herhaaldelijk urenlang werd onderbroken om te beraadslagen over arbeidsverhoudingen en lonen. De verslaggever van "Le Monde" voegde er aan toe, dat een PTT-beambte hem had verteld, dat er vóór de staking in het sorteercentrum waar hij werkte per dag 100.000 poststukken werden behandeld, maar dit getal op de 18e december niet meer dan 800 bedroeg. Hoe lang, zo vroeg Faujas zich af, zal de regering blijven volharden in haar volstrekt negatieve houding ten opzichte van de verlangens van het personeel, hoe lang zal zij het op die manier gedogen, dat het bij de post een "zootje" blijft?

Op dezelfde dag, dat Faujas in zijn artikel over "de gewurgde postreijen" de feiten aan het licht bracht en zijn scherpe vragen tot de regering richtte, had de heer Pierre Lelong van de heersende chaos nog nauwelijks iets gemerkt, naar het scheen. Hij vertelde op diezelfde 18e december aan de Parijse journalisten, dat er "nog maar" een achterstand was van 19 miljoen niet bezorgde poststukken en dat de regering op het standpunt bleef staan, dat de stakingsdagen niet zouden worden betaald.

De Parijse journalisten lieten zich voor deze keer niet door een staatssecretaris met een kluitje in het riet sturen. Zij gingen zelf op onderzoek uit en kwamen tot de conclusie, dat er van de cijfers van meneer Lelong in het geheel niets klopte. Volgens meneer Lelong was er op 13 december een achterstand van 31 miljoen poststukken, op 15 december van 30 miljoen, op 16 december van 28 miljoen, enzovoorts, en hij noemde dat "een verheugende vermindering van de chaos". Maar op de 24e december, toen volgens meneer Lelong de achterstand verminderd was tot 16 miljoen poststukken, veegde "Le Monde" met de staatssecretaris de vloer aan, door te onthullen, dat er alleen al in het sorteercentrum van Lille 15 miljoen poststukken lagen!

De werkelijkheid zag er niet een beetje anders uit dan Lelong het Franse publiek probeerde wijs te maken, nee de werkelijkheid was precies o m g e - k e e r d als hij vertelde! Dat het publiek dat zelf dagelijks opperbest bemerkte wanneer het in de lege brievenbussen keek, scheen meneer Lelong in zijn beklagenswaardige ijver om zichzelf een rad voor ogen te draaien, niet te beseffen.

Het Franse PTT-personeel was op 2 december met gevoelens van diepe verslagenheid en wanhoop weer aan het werk getogen. De langzaam-aan-acties, de stiptheidsacties en de sabotage sproten voort uit een gevoel van diepe machteloosheid. Die gevoelens bleven het personeel gedurende de hele maand december en ook nog in de eerste weken van het nieuwe jaar 1975 vervullen. Zaterdag 11 januari vertelde een vrouwelijke postemployé in een lang gesprek met een van onze Franse vrienden, dat zij en haar collega's er totaal geen gat meer in zagen, nu de grote poststaking met zulk een verpletterende nederlaag was geëindigd. Zij bleek opperbest begrepen te hebben, dat de vakbonden, ondanks al hun mooie woorden, het PTT-personeel volledig in de kou hadden laten staan en er geen hand voor hadden uitgestoken. Maar wat zij in haar hoofd bleek te hebben zou kunnen worden omschreven als: de overtuiging, dat er niets gedaan kon worden nu "zelfs de bonden" verstek hadden laten gaan. Dat de langzaam-aan-actie en het lijdelijk verzet van de PTT-ers geleidelijk aan een punt bleek te bereiken, dat tijdens de officiële sta-

king van 17 oktober tot en met 30 november niet eenmaal was bereikt, daarvan bleek de jonge vrouw in kwestie evenmin als haar collega's ook maar enig benul te hebben. Zij herkenden hun eigen daden niet als een effectieve vorm van strijd. Zij handelden wel, maar zij hadden voor de draagwijdte van hun handelingen geen enkel oog.

Het feit is daarom zo belangwekkend, omdat er voor de zoveelste keer door wordt bewezen, dat het voor het effect van een bepaalde strijd volstrekt niet van belang is, wat de arbeiders zelf over hun eigen optreden denken. Waar het om gaat is: w a t z i j d o e n ! 1)

Hoe belangrijk dat d o e n wel is, zou tenslotte zelfs aan een man als Pierre Lelong duidelijk worden. Op donderdag 16 januari j.l. bevatte "Le Monde" een groot opgemaakt interview met de staatssecretaris, waaruit - tussen de regels door - twee dingen onomstotelijk kwamen vast te staan:

a) de heer Lelong had eindelijk begrepen, dat de chaos bij de Franse posterijen hem onvermijdelijk noodzaakte om door de knieën te gaan. Hij kondigde een aantal maatregelen aan, waarmee - eindelijk - aan de verlangens van het PTT-personeel tegemoet zou worden gekomen. Meneer Lelong gebruikte in dat bewuste interview daarvoor een eindeloze woordenstroom en elk woord dat hij sprak had de kennelijke bedoeling om te verbergen, dat de regering in feite bereid was voor de bestellers en sorteerders te capituleren;

b) de heer Lelong was wel tot een capitulatie bereid, maar niet tot een volledige capitulatie. Terwijl hij echter enerzijds het feit van zijn capitulatie trachtte te verbergen, trachtte hij anderzijds, om aan de onrust van het PTT-personeel zo spoedig mogelijk een einde te maken, de indruk te wekken, dat zijn onvolledige capitulatie een volledige zou zijn.

Gevolg: de verklaringen van meneer Lelong waren of wel uiterst vaag, of wel uiterst tegenstrijdig. Ze waren er eigenlijk op berekend, dat men er geen touw meer aan zou kunnen vastknopen. Misschien zelfs was het wel zo, dat de heer Lelong de indruk van een capitulatie poogde te wekken om aan het lijdelijk verzet een einde te maken. Hoe het zij, hij praatte duidelijk met dubbele tong. Tot het PTT-personeel zei hij: ik zal jullie toch een eindweegs tegemoet komen; tot het ongeruste ondernemerdom (dat met consequenties rekening moest houden) zei hij: er is natuurlijk van capitulatie geen sprake.

Maar wat er van dit alles ook zij, en wát de heer Lelong van zijn woorden nu wel of niet gestand zal doen, één ding staat als een paal boven water: wat de arbeiders met hun eigen acties bereikten, dat hadden de zogenaamd zo machtige bonden in zeven weken niet weten te bereiken. Dat is iets, wat wij in het jongste verleden al heel wat keren hebben kunnen constateren.

1) Vergelijk in dit nummer van "Daad en Gedachte" "Een brief uit Engeland" op blz. 1 e.v.

=====

DE NIEUWE STENCILMACHINE IS ER; HET GELD NOG NIET!

De nieuwe stencilmachine is reeds door ons in gebruik genomen. Hij voldoet prima. Maar we hebben hem helaas nog niet kunnen betalen, omdat we nog niet over voldoende geld beschikken. Maakt u gauw uw bijdrage daarvoor over?

E E N A N T I - K R I T E K : O V E R H E T Z E L F B E H E E R
V A N D E A R B E I D E R S M A S S A ' S

Een vakvereniging is een vereniging van arbeiders en zij is t e g e - l i j k e r t i j d een instelling van de burgerlijke maatschappij. Het is deze g e l i j k t i j d i g h e i d , deze tegenstrijdigheid in zichzelf, die de basis vormt voor alle tegenstrijdigheden van haar praktijk. Maar het is ook deze gelijktijdigheid, waarmee de meeste mensen moeite hebben. Het valt hun allesbehalve gemakkelijk de ene e n de andere eigenschap van een vakvereniging in het oog te houden; zij schenken veelal slechts aandacht aan de ene o f de andere. Zij verbreken dientengevolge de samenhang tussen beide, met het gevolg, dat zij tot een onvolledig getekend en derhalve vertekend beeld geraken.

Zij leggen er bijvoorbeeld eenzijdig uitsluitend de nadruk op, dat een vakvereniging een vereniging van arbeiders is en zij definiëren haar vervolgens op grond van dit verenigingskarakter als een "in wezen democratische instelling", die - zó blind zijn de meesten niet of zij willen dat wel volmondig toegeven - "in bepaalde opzichten ontaard is". Doordat zij de a n - d e r e eigenschap van de vakvereniging - instelling van de burgerlijke samenleving te zijn - geheel buiten beschouwing laten, hebben zij er totaal geen oog voor, dat wat zij "de democratische structuur" van de vakvereniging noemen, de b u r g e r l i j k democratische structuur is en dat derhalve de "democratie" binnen de vakvereniging geen andere is dan de b u r g e r l i j k e democratie. En in een dergelijke zienswijze is er vanzelfsprekend ook totaal geen ruimte voor de vraag of de "ontaarding" waarvan soms wel wordt gesproken, ook inderdaad een "ontaarding" is, dan wel, dat men met niets anders te maken heeft, dan met de beperktheden der burgerlijke democratie.

Wie anderzijds er uitsluitend op let, dat een vakvereniging een instituut der bestaande, burgerlijke maatschappij is, die loopt het gevaar, dat hij er aan voorbij ziet, dat zij haar functie in deze samenleving - de verkoop van de waar arbeidskracht tegen een zo gunstig mogelijke prijs en de handhaving van de arbeidsvrede - slechts kan vervullen dóórdat zij een vereniging van arbeiders is en daarmee, binnen de grenzen der burgerlijke democratie, over de mogelijkheid beschikt, de democratische f i c t i e en al datgene wat tot de v a k b o n d s m y t h e behoort zo glanzend mogelijk op te poetsen. De uiterste konsekventie van een dergelijke eenzijdigheid is deze, dat niet meer wordt beseft, dat de verkoop van de arbeidskracht ook een arbeidersbelang is naast een belang van de, door tegenstellingen gekenmerkte maatschappij in haar geheel en dat het maatschappelijk belang van deze verkoop uitsluitend door de, verenigingen van arbeiders zijnde, vakverenigingen het beste kan worden gediend en derhalve ook gediend zal worden zolang de op verkoop van de waar arbeidskracht gebaseerde maatschappij bestaat. Bijgevolg leidt deze eenzijdigheid ertoe, dat de verwachting ontstaat, dat de arbeiders op een gegeven moment met de vakverenigingen zullen breken, of - nog krasser - dat de opvatting wordt verkondigd, dat de arbeiders met dergelijke instellingen van het kapitaal eigenlijk zouden " m o e t e n " breken.

Beide eenzijdigheden die wij hier hebben geschetst, voeren tot een volstrekt o n r e a l i s t i s c h e opstelling. De eerste eenzijdigheid -

die, waarbij er alléén maar op wordt gelet, dat een vakvereniging een vereniging van arbeiders is - doet de ijdele hoop ontstaan, dat zogenaamde uitwassen van de zogenaamde vakverenigingsdemocratie hetzij in principe vermeden kunnen worden, hetzij met enige inspanning van onder op wel uit de weg te ruimen zijn. De tweede eenzijdigheid voert tot i d e a l i s t i s c h e adviezen, die nuchtere arbeiders voortdurend aan hun laars lappen en die niet slechts in flagrante strijd zijn met de sociale werkelijkheid, maar welke bovendien een beletsel vormen om de w e r k e l i j k e en daarom veelal schijnbaar zo tegenstrijdige handelingen der vakbeweging te doorgronden en te verklaren.

De aanleiding tot bovenstaande uiteenzetting vormt een commentaar, dat de arbeidersesperantist Levi gepubliceerd heeft op twee teksten van Anton Pannekoek en dat is verschenen in het jongste decembernummer van het esperantoblad "Sennaciulo". De teksten die hij behandelt zijn Pannekoeks opstel over het "Historisch materialisme", oorspronkelijk verschenen in "De Nieuwe Tijd" van 1919 (aldaar blz. 15 en 52) alsmede het artikel "Algemene beschouwingen over het vraagstuk van de organisatie", dat Pannekoek in 1939 publiceerde in het door de Groep van Internationale Communisten in het esperanto uitgegeven tijdschrift "Klasbatalo" ("Klassenstrijd").

Levi behoort naar onze stellige overtuiging tot diegenen, die er eenzijdig de nadruk op leggen, dat een vakvereniging een vereniging van arbeiders is. In zijn beschouwing zoekt men tevergeefs naar enige verwijzing, dat een vakvereniging t e g e l i j k ook nog iets anders is. Dit gebrek aan inzicht in het dubbele, innerlijk tegenstrijdige karakter van de vakbeweging wreekt zich bij hem op deze wijze, dat hij Pannekoeks kritiek op de vakbeweging volkomen misverstaat.

Levi schrijft, dat er volgens Pannekoek "bij de organisatievorm van de arbeidersraden geen beroepsleiders zijn, maar dat de arbeiders uit eigen rijen hun afgevaardigden kiezen, die aan een mandaat gebonden zijn en te allen tijde kunnen worden afgezet. De massa oefent zo zelf de controle uit en beheerst het geheel." Tegen deze weergave van Pannekoeks zienswijze hebben wij geen bezwaren, al betreuren wij het, dat Levi geen poging heeft ondernomen om duidelijk te maken hoe Pannekoek tot deze opvatting is gekomen. De lezer die niet met haar vertrouwd is, zou uit Levi's schildering gemakkelijk de indruk kunnen krijgen, dat Pannekoek haar "zomaar" heeft "bedacht". Levi slaat echter de plank volkomen mis bij wat hij onmiddellijk op deze weergave van Pannekoeks standpunt laat volgen. "Deze stelling", zo beweert hij, "completeert met revolutionaire frases de burgerlijk-ideologische aanvallen op de organisaties van de arbeidersklasse..."

Het eerste wat ten aanzien van deze bewering moet worden vastgesteld, is, dat Levi er totaal aan voorbijgaat, dat de w e r k e l i j k e houding van de burgerlijke wereld in het algemeen en van het ondernemersdom in het bijzonder tegenover de vakbeweging er n i e t een is van vijandigheid, maar juist van uitgesproken waardering. En als wij schrijven "uitgesproken waardering", dan bedoelen wij dat zowel in figuurlijke als in letterlijke zin. Ongetelbaar zijn de verklaringen van burgerlijke zijde, waarmee de vakbeweging als een (voor het burgerdom) niet slechts uiterst nuttig, maar zelfs als een o n m i s b a a r instituut wordt gekarakteriseerd. Dat er vanuit ditzelfde burgerdom tegelijkertijd bittere aanvallen op de vakbeweging worden gericht tast de oprechtheid van de burgerlijke waardering niet aan. Er is hier sprake van een innerlijke tegenstrijdigheid, die het tegenstuk vormt van de innerlijke tegenstrijdigheid van de vakbeweging zélf. Zij is met deze

laatste tegenstrijdigheid gegeven en onlosmakelijk verbonden: voor zover de vakbeweging een instelling der burgerlijke samenleving is, vindt zij burgerlijke waardering; voor zover zij een vereniging van arbeiders is die krampachtig de schijn wekt (zie de Industriebond van Groenevelt bijvoorbeeld) aan het kapitaal tegengestelde belangen na te streven, in zoverre wekt zij kritiek. Die kritiek draagt er toe bij, dat de schijn die de vakbeweging probeert op te houden, wordt versterkt. Zij draagt niet weinig bij tot handhaving van de vakbondsmythe en juist het bestaan van die mythe vormt een der voorwaarden waarop de vakbeweging haar functie als burgerlijke instelling naar behoren kan vervullen.

De burgerlijke "aanvallen" op de vakbeweging zijn voor de vakbeweging onontbeerlijk (zo goed als trouwens de waardering voor haar praktijken voor een goede vervulling van haar taken onontbeerlijk is). Pannekoek echter, verre ervan dit soort "aanvallen" te completeren, richt op de vakbeweging in het geheel geen "aanval". Zijn kritiek is een kritiek in historisch-materialistische zin, wat zeggen wil, dat hij haar tweeledig karakter analyseert en op grond van die analyse haar wezenlijke structuur onthult als zijnde het nauwkeurig spiegelbeeld van de burgerlijke structuur als zodanig.

Levi, aan wie de aard van Pannekoeks kritiek volledig ontgaat, heeft gelijk als hij beweert, dat mét die kritiek de kwestie van de democratie in de arbeidersklasse aan de orde wordt gesteld. Uit hetgeen hij daarover vervolgens opmerkt, blijkt, dat hij het tweeledig karakter van de (burgerlijke) democratie al even weinig heeft onderkend als het tweeledig karakter van de vakbeweging. Hij blijkt, waar hij over democratie praat, de f o r m e l e democratie te bedoelen, die in de vakbeweging f o r m e e l bestaat.

Bijzonder duidelijk komt dit aan het licht bij Levi's opmerking, dat "beroepsfunctionarissen ook in arbeidersorganisaties nodig zijn". De opmerking is (alweer t e g e l i j k e r t i j d !) juist en onjuist.

Zij is j u i s t indien zij betrekking heeft op de oude, traditionele arbeidersorganisaties, die ter behartiging van beperkte belangen zijn gevormd, doeleinden nastreven die binnen de burgerlijke orde te verwezenlijken zijn en die als gevolg daarvan een b u r g e r l i j k e structuur hebben, met andere woorden: burgerlijk democratisch zijn. Want de burgerlijke democratie is een i n d i r e c t e oftewel een l e i d e r s d e m o c r a t i e .

De opmerking van Levi is echter o n j u i s t , wanneer men haar betreft op de organisaties die - zoals men, wij leggen daar de nadruk op, in de praktijk kan zien - door arbeiders worden gevormd, wanneer zij in strijd gaan voor gans andere belangen, dan die voor welke behartiging de bestaande organisaties zijn bestemd. Van de vorming van dergelijke, van de traditionele afwijkende organisaties is sprake, zodra de arbeiders met de burgerlijke maatschappij in botsing komen en derhalve ook geen burgerlijke structuren kunnen nabootsen, doch tastend en zoekend nieuwe structuren moeten zien te vinden, die aan het karakter van de door hen te voeren strijd zijn aangepast. Over dergelijke organisatievormen spreekt Pannekoek. Wat Levi hem voor de voeten gooit gaat aan dat feit totaal voorbij.

Juist in die passages van zijn opstel, die zich met deze kant van de zaak bezig houden, blijkt dat inderdaad ook bij hem de eenzijdigheid die hem kenmerkt tot de illusie voert, dat de in beginsel "democratische" structuur van de vakbeweging de mogelijkheid open laat voor het beter tot zijn recht komen der democratie. De leiders, zo meent hij, "kunnen de democratie niet aantasten als de leden zelf democratisch denken, dus actief en op hun hoe-

de zijn". De bewering doet des te merkwaardiger aan, omdat Levi in de aanvang van zijn artikel, waar hij zich met "het historisch-materialisme" bezig houdt, aan de hand van Pannekoek en zonder van een afwijkende eigen mening te doen blijken, uiteengezet heeft, dat "de positie van de mens zijn bewustzijn bepaalt" en dat "niet de theorie van de klassenstrijd de klassenstrijd schept, maar dat integendeel de klassenstrijd de theorie van de klassenstrijd bepaalt". Hij scheen dat niet slechts onmiddellijk vergeten te zijn op het moment, dat hij zich met Pannekoeks opvattingen over de (klassenstrijd)-organisatie ging bezighouden, nee, hij vergat het ook totaal, voor zover hij de opvatting ging verkondigen, pal hierboven geciteerd, dat "democratisch denken tot democratie voert". Geheel anders dan Levi zijn wij van mening, dat niet democratisch denken tot democratie voert, maar dat (de noodzaak van) democratie het democratisch denken doet ontstaan en dat de maatschappelijke noodzaak ener burgerlijk democratische structuur tot burgerlijk democratisch denken voert, de noodzaak van proletarische organisatiestructuren daarentegen p r o l e t a r i s c h democratisch denken doet ontstaan. Dat leidt dan tot de slotsom, dat proletarisch-democratisch denken niet binnen de vakbeweging plaats vindt, maar dat het verbonden is met een volkomen andere praktijk, van een volkomen andere ervaring, te weten een zodanige, waarbij de massa haar eigen lot in eigen handen neemt, zélf actief is, zélf haar zaken bedisselt, zélf beslist waarvoor en hoe zij strijden wil, met andere woorden: stappen zet in de richting van zelfbeheer.

Het karakter van een dergelijk z e l f b e h e e r is aan Levi geheel ontgaan. Hij ziet verschijnselen als de (vakverenigings)-bureaucratie en de klassensamenwerking niet als verschijnselen die met het wezen van de vakbeweging onlosmakelijk verbonden zijn, nee hij beschouwt ze als even zoveel vormen van corruptie, die daaraan te wijten zou zijn, dat "de massa in het algemeen geen neiging zou vertonen tot spontane democratische organisatie". Waarmee we hier weer te maken hebben is een bewering, die in het totaal geen rekening houdt met het w e r k e l i j k e , dat wil zeggen t e - g e n s t r i j d i g e karakter der sociale ontwikkelingen van de klassenstrijd. Levi's bewering suggereert de m o g e l i j k h e i d , de bestaanbaarheid van een voortdurend blijvende neiging tot democratische organisatie, die in werkelijkheid slechts dan blijkt wanneer zich de noodzaak van een botsing met de burgerlijke maatschappij opdringt en die dán bovendien een ánder democratisch karakter heeft dan de democratische gezindheid die Levi op het oog heeft. De burgerlijke democratische gezindheid waar hij van praat, die is er op de momenten, dat de arbeiders niet in een scherpe conflictsituatie, niet in botsing met de burgerlijke orde zijn. Dat Levi haar niet ziet spruit daaruit voort, dat hij niet begrijpt, dat de burgerlijk democratische gezindheid, de neiging tot burgerlijk-democratische organisatie, juist er toe leidt, dat men de dingen aan "leiders" overlaat.

Levi verdedigt zijn aan die van Pannekoek tegengestelde opvattingen met een beroep op Friedrich Engels. Hij verwijst naar een brief die Engels op 11 februari 1891 aan Karl Kautsky schreef en waarin Engels verklaart, dat de arbeiders eindelijk "eens moeten ophouden de partijfunctionarissen - notabene hun eigen dienaren - met fluwelen handschoentjes aan te pakken" en waarin Engels vervolgens zegt: "Laten zij (de arbeiders) hun onderdanige houding varen tegenover diegenen die ze als onfeilbare bureaucraten beschouwen!" (De brief is - in het Duits - te vinden in Marx-Engels-Werke, Band 38, blz. 34. De geciteerde woorden staan aan het slot).

Het is duidelijk, dat Levi met zijn zienswijze Friedrich Engels aan zijn

zijde vindt. Maar Levi vergist zich indien hij zou menen, dat hij daarmee ook het gelijk aan zijn zijde heeft. Hijzelf heeft in dat deel van zijn artikel dat op het historisch-materialisme betrekking heeft, terecht geconstateerd, dat de praktijk het criterium van de waarheid is, dat de theorie mank gaat, althans verkeerd geformuleerd is, indien ze niet overeenstemt met feiten en gebeurtenissen. Welnu, de praktijk die Engels kende, was een nog slechts beperkte praktijk en alle praktijk die er sindsdien gevolgd is, heeft onomstotelijk aangetoond, dat de verhouding tussen leiders en volgelingen in partijen en vakverenigingen tot totaal andere conclusies voert dan Engels veronderstelde. Engels is, juist op grond van de sociale praktijk van het einde der negentiende eeuw, nog ver verwijderd van enige theoretische conceptie der proletarische democratie. Hij kende slechts het ene en voorlopig op zichzelf staand gebleven voorbeeld van de Parijse Commune. Pannekoek in de jaren '20 en '30, wij in onze dagen kennen veel meer en heel andere voorbeelden, zowel van proletarische, als van burgerlijke democratie.

Wat denkt Levi eigenlijk, dat het marxisme is? Een soort van keurslijf waarin de werkelijkheid geperst moet worden? Een reeks uitspraken van twee geniale theoretici, die klakkeloos kunnen worden aangevoerd om de juistheid van de een of andere conclusie aan te tonen? Of wel: een onderzoeksmethode, die tot verschillende gevolgtrekkingen kan leiden en die tot andere gevolgtrekkingen zal leiden, zodra de te onderzoeken (en voortdurend opnieuw te onderzoeken) maatschappelijke feiten zich gewijzigd hebben? Wij houden het op het laatste. In het begin van zijn opstel in "Sennaciulo" schijnt het, dat Levi dat ook wil doen. Maar zodra hij over concrete zaken als het karakter van de vakbeweging of organisatieproblemen komt te spreken, blijken zijn goede voornemens verre van voldoende.

Levi schrijft aan het slot van zijn artikel: "Het gaat... niet aan om, zoals Pannekoek doet, de leiders tegenover de massa en de politieke partijen tegenover de spontane acties van de massa te stellen." Zoveel woorden, zoveel dwalingen. Niet Pannekoek plaatst de leiders tegenover de massa of de politieke partijen tegenover de massa-acties! Pannekoek c o n s t a t e e r t slechts, dat de leiders z i c h z e l f tegenover de massa's plaatsen, hij n e e m t w a a r dat de massa's met de leiders in conflict komen, zoals men dat nu ook nog telkens weer opnieuw kan waarnemen. Niet Pannekoek creëert tegenstellingen tussen de politieke partijen en de proletarische organisatie-vormen, die tegenstelling i s er en wordt iedere keer zichtbaar, zodra er van de vorming van e i g e n organisaties van de arbeiders sprake is. Men ziet ze bij iedere wilde staking, men zag ze bij revolutionaire gebeurtenissen gelijk de opstand in Oost-Duitsland of de (proletarische) revolutie in Hongarije in 1956.

Levi echter ziet ze niet. De oorzaak is, menen wij, een totaal andere denk- en onderzoeksmethode. Dat hij er die inderdaad op na houdt blijkt onder andere hieruit, dat voor hem de vraag "actie voeren in of buiten deze of gene arbeidersorganisatie" (en bedoeld worden daarbij de traditionele organisaties!) een kwestie is van zoiets als eigen ervaring, geweten en beoordeling van eigen verantwoordelijkheid. Hij beseft blijkbaar niet, dat het antwoord op een dergelijke vraag voor de arbeiders niet een zaak van eigen individuele, maar van gemeenschappelijke, collectieve ervaring is en bovendien, geheel los daarvan in de allereerste plaats een zaak niet van het geweten, maar van praktische noodzakelijkheid.

Zich hier rekenschap van te geven is belangrijker, dan zich af te vragen - zoals Levi in de laatste alinea van zijn opstel doet - of een bepaal-

de "voorspelling" van Pannekoek al dan niet is uitgekomen. Levi geeft een voorbeeld, waarover naar onze mening wel zou kunnen worden getwist. Wij willen dat achterwege laten, daar wij de zaak niet belangrijk achten. Alle sociale onderzoekers, Marx en Engels inbegrepen, hebben vergissingen begaan. Maar wordt daardoor hun methode aangetast? Om die methode gaat het, een methode, met behulp waarvan men tot geheel andere inzichten komt dan Levi huldigt of waarvan Friedrich Engels blijkt geeft en de hierboven genoemde brief. Waar het op aankomt is, of die inzichten verhelderend werken: of zij bijdragen tot beter begrip van wat "zelfbeheer door de arbeiders" is, iets dat Levi kennelijk als een soort van "theoretisch stokpaardje" beschouwt, wat voor ons echter een zaak is van de eigen praktijk der arbeiders zelf.

=====

B I J D E D O O D V A N E E N A K T I V I S T

Wanneer de een of andere naïeve idealist in 't centrum van een willekeurige miljoenenstad zijn machinepistool leegschiet op het doet er weinig toe hoeveel smerissen in de verwachting, dat de arbeiders dan wel in opstand zullen komen, en dat laatste gebeurt dan vervolgens n i e t , zoudt u dan willen beweren, lezer, dat die arbeiders "verraad" plegen? Glimlacht u vooral niet bij deze onnozele vraag, want wij stellen haar met een doodernstige bedoeling en het zou ons bovendien weinig moeite kosten om van dit soort idealisten of van lieden, die onze vraag bevestigend beantwoorden actuele voorbeelden te geven. Het wemelt, helaas, van lieden, die precies weten te vertellen, wat arbeiders "zouden moeten doen" en die, wanneer de arbeiders iets geheel anders doen, allerm minst de conclusie trekken, dat hún kijk op de arbeiders verkeerd is, maar die dan zonder aarzelen verkondigen, dat de arbeiders "verkeerd" hebben gehandeld.

Het gaat, dat zult u begrepen hebben, steevast om mensen, die niet tot de arbeidersklasse kunnen worden gerekend, maar die zich, met wat voor recht is ons nooit duidelijk geworden, geroepen voelen om haar "adviezen" te geven, of haar met "taken" op te zadelen. Wanneer die onvervuld blijven, steken niet de "taakverstrekkers" de hand in eigen boezem, maar dan krijgen de arbeiders de schuld en zijn zij de kwade pier.

De directe aanleiding tot deze opmerkingen vormt een klein herdenkingsartikel, dat op 25 januari j.l. in het weekblad "Vrij Nederland" verscheen en dat was getiteld: "Piet Kooymans strijd tegen het verraad van de arbeiders". De schrijver ervan, Anton Constandse, belichtte daarin een, wat hij noemde, "kenmerkende figuur in de 'marginale' arbeidersbeweging tussen de twee wereldoorlogen", die luttele dagen tevoren, op bijna 84-jarige leeftijd was overleden.

Nu weten wij zeer wél, dat koppen, die in weekbladen of kranten boven stukken van redacteuren of medewerkers worden gezet, doorgaans niet van de auteurs zelf stammen. Maar ook indien de bewuste titel niet uit de pen van Constandse zou zijn gevloeid, dan nog kan niet worden tegengesproken, dat in zijn tekst een passage voorkomt, op grond waarvan niet kan worden ontkend, dat deze titel min of meer een correcte weergave vormt van wat door hém, Constandse, omtrent Kooymans wordt meegedeeld.

"Hij (Kooyman)", schrijft Constandse, "poneerde de stelling dat de proletarische klasse de trouwe medewerkster was geworden van de patroons, wegens hun eenheid van belangen..."

Kooyman beweerde dit, zo blijkt uit het artikel, in de jaren dertig, toen de crisis tot een nog nimmer tevoren aanschouwde werkloosheid had gevoerd en de strijdbaarheid van de nog werkenden aanzienlijk verminderde, omdat zij bevreesd waren óók ontslagen te worden. Waar Kooyman blijkbaar geen flauwe notie van had is dit, dat loonarbeiders, die hun arbeidskracht aan een patroon hebben verkocht en loonarbeid verrichten, juist d a a r d o o r belangen hebben, die aan die van de patroon volstrekt tegengesteld zijn. Op het moment dat Kooyman van "eenheid van belangen" (en derhalve automatisch ook van belangentegenstelling, het tegendeel ervan) spreekt, bedoelt hij kennelijk iets geheel anders, dan de belangentegenstelling die voortspuit uit de loonarbeid of de belangeneenheid, die voortspuit uit een overeenkomstige klassenpositie, uit een overeenkomstige positie in het produktieproces. Kooyman heeft het derhalve in zijn door Constandse bedoelde uitspraak niet over w e r k e l i j k e belangen van de arbeidersklasse, maar over belangen die hij haar eenvoudig toedicht.

Hetzelfde blijkt eveneens overtuigend uit een betoog van Kooyman, dat enkele regels verder door Constandse aldus wordt samengevat, dat hij (Kooyman) van mening was, "dat de echte revolutionairen met hun klasse hadden gebroken, of er uit waren geworpen, welke klasse dat ook was."

Beschouwt men deze woorden van Kooyman o p z i c h z e l f , dan kan men ze opvatten in zéér reële zin. Zijn toevoeging "welke klasse dat ook was", kan slechts betekenen, dat zij die zich "revolutionairen" plegen te noemen, zowel uit de arbeidersklasse als uit de bourgeoisie kunnen stammen. Dat is juist, met dien verstande, dat zij doorgaans n i e t uit de proletarische gelederen, maar uit de rijen der burgerij komen. Wie uit hoofde daarvan de nadruk legt op een duidelijk o n d e r s c h e i d tussen revolutionairen en arbeiders en op een kras verschil tussen datgene wat revolutionairen nastreven en wat arbeiders doen, die heeft het gelijk aan zijn zijde. Maar het is n i e t het gelijk, dat Kooyman poogde te verkondigen. Uit heel de samenhang van het herdenkingsartikeltje valt op te maken, dat Piet Kooyman de arbeiders als "verburgerlijkte slaapmutsen" beschouwde, de revolutionairen daarentegen als een konsekwent naar omverwerping der maatschappelijke verhoudingen strevende categorie. De opvatting, dat juist de arbeidersklasse z o a l s z i j r e i l t e n z e i l t bezig is de sociale orde omver te werpen, zelfs zonder het zelf te beseffen, de revolutionairen, die zichzelf die naam hebben gegeven echter allerminst, die heeft Kooyman nooit gedeeld en die wordt, zo blijkt uit het herdenkingsartikel ook door Constandse niet gedeeld. Integendeel, hij staat er verre van. Inplaats van de zienswijze van Kooyman van een kritisch commentaar te voorzien, inplaats van vast te stellen, dat Kooymans opvattingen getuigen van een volslagen wanbegrip der kapitalistische verhoudingen, noemt hij het desbetreffend betoog van Kooyman "een historisch belangwekkend thema". Beiden, Kooyman zowel als Constandse, de een meer, de ander minder, vatten de wijziging der maatschappelijke structuren n i e t op als het resultaat van een belangenstrijd, maar als het resultaat van een ideëel streven. Beider positie is die van a k t i v i s t e n , waarbij dan de een een activist van de daad, de ander een activist naar de geest kan worden genoemd.

Het woord "aktivist" is inderdaad datgene, waarmee het leven van Piet Kooyman het neste getypeerd kan worden. Als "aktivist" trok hij in 1921 de

aandacht door - in de dagen van de veel beroering wekkende dienstweigerings-affaire van Herman Groenendaal - een "bomaanslag" te plegen op de woning van een hooggeplaatst militair. Als puur "aktivist" verscheen hij ook in de jaren dertig, omdat het z.g. "neem- en eetrecht" dat hij toen verkondigde, een puur i n d i v i d u e l e aangelegenheid was, in genen dele vergelijkbaar bijvoorbeeld met massale acties, zoals recentelijk arbeiders in Milaan hebben doorgevoerd, die massaal naar een supermarkt trokken, massaal hun boodschappentassen vulden en massaal weiferden de prijsverhogingen te betalen. Dat een dergelijk optreden als "bommenlegger" en dergelijke "opwekkingen" (want dat waren het) tot "nemen en eten", die wij niet aarzelen om k u n s t m a t i g te noemen, geen enkele weerklank vonden bij de klasse tot wie zij gericht waren, spreekt ons inziens vanzelf. In hoeverre dat als "verraad" kan worden betiteld (verraad waaráán in hemelsnaam?) is ons duister. De arbeiders, die voor hun eigen belangen vochten op de wijze zoals hun dat zélf goeddacht, lieten alleen maar Piet Kooyman in de kou staan. En het enige dat men daarop zeggen kan is: Nou en?

Met Piet Kooyman, zegt Constandse, is een vrij onbekend stukje geschiedenis heengegaan. O heden nee, zeggen wij. De geschiedenis van Piet Kooyman is de bekende, altijd weer opduikende geschiedenis van aktivistische "randfiguren", die de mislukkingen van hun onbeholpen theorieën niet aan zichzelf, maar aan de arbeiders wijten. Kooymans, menen wij, zullen er telkens weer opduiken, zolang de huidige produktiewijze heerst. Maar wellicht - en dat willen wij hier tot slot tot eer van Piet Kooyman opmerken - zullen er maar weinig van dergelijke figuren zijn, die zó konsekvent en zo moedig alle gevolgen van het eigen handelen hebben aanvaard en gedragen. Het burgerlijke Nederland heeft de aktivist Kooyman op onmenselijke wijze vervolgd. Voor de doodonschuldige, hoogst ongevaarlijke "bomaanslag" (moderne aktivisten zouden zich voor de knullige uitvoering doodschamen) kreeg hij zes jaar gevangenisstraf z o n d e r aftrek van voorarrest; voor zijn verkondiging van het "neem- en eetrecht" werden hem zes maanden plus vier maanden voorarrest opgelegd. Bovendien is stelselmatig getracht via broodroof hem het simpele leven onmogelijk te maken. Dat was de reactie ener hardvochtige bourgeoisie, wier minister-president in het begin van de jaren '30 op de voor hun directe materiële belangen strijdende schepelingen der "Zeven Provinciën" een bom liet werpen die heel wat minder onschuldig was dan Kooymans bom op de Frankenslag in Den Haag. Op het pantserschip vielen 22 doden. Aan de handen van Kooyman echter heeft nimmer bloed gekleefd. Dat moet evenzeer worden vastgesteld als zijn onmiskenbare bewogenheid met het lot van alle slachtoffers dezer samenleving. Maar te beweren, dat de arbeiders "hem" verraden zouden hebben of niettegenstaande al zijn inspanningen, "zichzelf" verraden zouden hebben, is daverende onzin. Daarvan weinig of niets begrepen te hebben is Piet Kooymans en is ook Constandses tragiek.

VERANTWOORDING (vierde kwartaal 1974)

C.J.B. te A. f 42.--; B.v.B. te M. f 15.--; R.v.D. te A. f 60.--; N.N. te A. f 10.--; W.v.H. te A. f 25.--; C.N. te D. f 10.--; K.N. te B. f 15.--; G.A. de P. te B. f 30.--; H.E.R. te A. f 10.--; C.S. te R. f 25.--; H.J.A. M.T. te H. f 10.--; N.C.C.V. te N. f 20.--. Totaal f 272.--. Totaal over 1974 f 1400,90. Een verantwoording van de extra bijdragen voor de nieuwe machine komt in het volgende nummer. Laat ook uw bijdrage daar bij staan.